

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фізичної географії та геоecології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з навчальної роботи

« 4 » *ВЕРЕСНЯ* 20 *18* року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

БІОГЕОГРАФІЯ

для студентів

галузь знань 10 природничі науки

спеціальність 106 – Географія

освітній рівень бакалавр

освітня програма Геоморфологія та природничий туризм

вид дисципліни обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2018/2019
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач:

Білоус Людмила Федорівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної географії та геоecології

Пролонговано: на 20 /20 н.р. () « » 20 р.
підпис ПІБ

на 20 /20 н.р. () « » 20 р.
підпис ПІБ

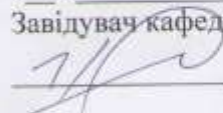
КИЇВ – 2018

**Розробник: Білоус Людмила Федорівна, кандидат географічних наук,
доцент, доцент кафедри фізичної географії та геоєкології**

ЗАТВЕРДЖЕНО

« » _____ 20 р.

Завідувач кафедри

 проф. Гродзинський М.Д.

Протокол № 1 від « 03 » вересня 20 18 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 6 від « 28 » вересня 20 18 р.

Голова науково-методичної комісії проф. Запотоцький С.П.

« 31 » серпня 20 18 р.

ВСТУП

1. Мета дисципліни: формування у студентів здатності коректно і творчо розв'язувати складні спеціалізовано-наукові задачі біогеографії (вивчення екологічних й історичних передумов та закономірностей поширення “живої речовини” біосфери) та практичні проблеми її предметної області (охорони й збереження біорізноманіття) у професійній діяльності. А також розуміння можливостей застосування сучасних теоретико-методичних засад (оселищної концепції природоохорони, ГІС-аналізу, дистанційного моніторингу) до пізнання й збереження біорізноманіття, зокрема, й за умов недостатності інформації.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. знати ключові положення теоретичних засад дисциплін фізико-географічного циклу, що викладаються впродовж 1-го семестру (геологія, метеорологія, гідрологія та океанологія, ґрунтознавство, тощо);
2. вміти застосовувати принципи, підходи й методи пізнання фізико-географічної організації територій й простору буття «живої речовини»;
3. володіти методиками географічного аналізу й синтезу, базовими знаннями з картування територій, методами статистичного й математичного аналізу;
4. володіти інструментарієм пошуку біогеографічної інформації та даних в різноманітних інформаційних джерелах

3. Анотація навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна «Біогеографія» є однією з складових комплексної підготовки освітньо-професійної програми «Геоморфологія та природничий туризм» спеціальності 106-«Географія». Знання основних її положень необхідне для вирішення широкого кола завдань з природокористування, охорони природи, екологічного моніторингу, медичної географії, екології людини, рекреаційної географії та інших.

Навчальна дисципліна присвячена вивченню історії становлення й змісту теоретико-методичних засад біогеографічних досліджень. Надає знання про: історію формування й розвитку органічного світу Землі; основні закономірності розподілу живих організмів, біоценозів, оселищ, біогеоценозів на планеті та в регіонах. Забезпечує: розуміння екологічних передумов та факторів розподілу «живої речовини»; можливість засвоєння знань з основ хорології, закономірностей поширення, конфігурації та динаміки ареалів організмів та біоценозів. Знайомить з: теоретико-методичними засадами біогеографічного аналізу територій; принципи та задачами біогеографічних класифікацій, зонування й районування; регіональними флорами, фаунами, біомами. Надає можливість засвоєння знань про склад, структуру й особливості органічного світу України. Знайомить з особливостями антропогенних змін та перетворень органічного світу. Окреслити шляхи й механізми збереження біорізноманіття.

4. Завдання: забезпечити набуття студентами таких компетентностей:

- застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії розвитку і складу географічної оболонки, зокрема, біосфери на теренах України (ФК – 1);
- аналізувати склад і будову сфер географічної оболонки (особливо біосфери) на різних просторово-часових рівнях дослідження (ФК – 5);
- доцільно і критично використовувати біогеографічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному) (ФК - 7);
- ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, біосфері їхні властивості та притаманні їм процеси (ФК – 10).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи технології) викладання навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	об'єктно-предметна сутність та історія становлення біогеографії	лекція практичне заняття, аналітична робота	тест, виконання творчих аналітично-розрахункових робіт, залік	5%
1.2	біосфера, як середовище життя, історія розвитку життя на Землі	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
1.3	географічні передумови та екологічні фактори територіальної диференціації «живої речовини» біосфери	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
1.4	генетико-регіональні особливості організації «живої речовини» біосфери, біотичні царства та області суші	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
1.5	еколого-морфологічні особливості організації «живої речовини» біосфери, біоми суші	лекція, практичне заняття,		5%
1.6	біогеографічні регіони світу та України	лекція, практичне заняття,		5%
1.7	теоретико-методичні засади острівної біогеографії, біогеографії Світового океану та континентальних водойм	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
1.8	особливості територіальної диференціації екосистем в Україні, біогеографічне районування України	лекція, практичне заняття		5%
1.9	антропогенні зміни та проблеми збереження й відтворення біорізноманіття	лекція, практичне заняття		5%
2.1	застосовувати критичне мислення, аналіз і синтез інформації з природничої географії, знаходити,	практичне заняття, аналітична робота	тест, виконання творчих аналітично-	до 35%

	обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел		<i>розрахункових робіт, залік</i>	
2.2	застосовувати методи й моделі пізнання змісту та суті біогеографічного різноманіття	<i>практичне заняття, аналітична робота</i>		
2.3	застосовувати базові знання природничих наук, картографування та інформаційних технологій при вивченні екосистем та їх складових	<i>практичне заняття, аналітична робота</i>		
2.4	кількісно і якісно аналізувати особливості екосистемних явищ та процесів, вміти здійснювати диференціацію територій в зв'язку з їх суттю	<i>практичне заняття, аналітична робота</i>		
2.5	самостійно досліджувати, аналізувати просторово-часові параметри організації біосфери	<i>практичне заняття, аналітична робота</i>		
2.6	кількісно і якісно аналізувати багатство, типовість та унікальність оселищ й екосистем, зокрема, в зв'язку з розробкою й обґрунтуванням вітчизняних та міжнародних систем збереження біорізноманіття	<i>практичне заняття, аналітична робота</i>		
3	вироблення у студентів практичних навиків здійснення аналітичних й методичних в проблемно-орієнтованих (природничопізнавальних) групах, університетських, вітчизняних й міжнародних інформаційно-комунікаційних спільнотах.	<i>практичне заняття, презентація, вирішення конкретних задач та ситуацій</i>	<i>виконання творчих аналітично-розрахункових робіт, залік</i>	<i>до 10%</i>
4	аналізі передумов й стану біорізноманіття та прийнятті рішень в зв'язку з пізнанням та конструктивним використанням біогеографічної інформації для організації простору буття; розумінні значення достовірної біогеографічної інформації в прийнятті управлінських рішень, зокрема в розбудові екомереж	<i>практичне заняття, дискусія, вирішення конкретних задач та ситуацій</i>	<i>виконання творчих аналітично-розрахункових робіт, дискурс, залік</i>	<i>до 10%</i>

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)																
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	1.9	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	3	4
ПРН 6. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад географічної оболонки та її компонентів.	+	+	+	+	+	+	+	+	+								
ПРН 10. Аналізувати склад і будову природно- та суспільно-географічних об'єктів і систем (відповідно до спеціалізації) на різних просторово-часових рівнях.										+	+	+	+	+	+		
ПРН 14. Знати і застосовувати теорії, парадигми, концепції та принципи в галузях предметної області географії відповідно до спеціалізації.																	+
ПРН 15. Знати і пояснювати зміни в географічній оболонці з позицій концепції сталого розвитку.																	+

7. Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами опитування, написання модульних контрольних робіт (МКР) та виконання практичних робіт.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

результати навчання – **1.1 – 1.9 (знання)** – до 5% за кожен;

результати навчання – **2 (вміння)** - до 35%;

результати навчання – **3 (комунікація)** - до 10%;

результати навчання – **4 (автономність та відповідальність)** - до 10%

7.1 Форми оцінювання студентів:

У курсі передбачено 2 змістовні частини. Заняття проводять у вигляді лекцій та практичних. Завершується дисципліна заліком.

Семестрове оцінювання: кількість балів, що студент отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані при оцінюванні виконаних практичних робіт, опитуванні та виконанні модульних контрольних робіт.

Організація оцінювання: опитування у тестовій та письмовій формі проводиться після завершення викладання кожної теми. Практичні роботи захищаються по виконанню, відповідно до графіка проведення практичних занять.

Модульні контрольні роботи (МКР) проводяться у тестовій формі. Студенти, які отримали за МКР меншу за мінімально передбачену кількість балів, перескладають її.

Оцінювання за формами контролю:

	ЗМ1		ЗМ2	
	Min. – 18 балів	Max.– 30 балів	Min. – 18 балів	Max.– 30 балів
Опитування	«1» x 5 = 5	«2» x 5 = 10	«1» x 5 = 5	«2» x 5 = 10
Практичні роботи	«2» x 5 = 10	«3» x 5 = 15	«2» x 5 = 10	«3» x 5 = 15
Модульна контрольна робота	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5
«1» мінімальна/максимальна оцінку, яку може отримати студент. 1 - мінімальна/максимальна залікова кількість робіт чи завдань.				

Умови допуску до заліку: рекомендований мінімум для допуску - 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів (*рекомендований мінімум*) кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску до заліку є написання рефератів за питаннями пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

Підсумкове оцінювання у формі заліку проводиться в письмовому форматі. Максимальна кількість балів під час заліку – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 (*60% максимальної кількості балів, відведених на залік*).

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

Загалом, формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка», введеного в дію наказом № 716-32 від 31 серпня 2018 року.

7.2. Шкала відповідності

Зараховано /Passed	60-100
Не зараховано/ Fail	0-59

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРІВ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кількість годин			
		Лекції	Семінари, практичні	Самостійна робота	інші форми контролю
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ №1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ БІОГЕОГРАФІЇ.					
1	Історія становлення, об'єктно-предметна сутність, основні поняття й методи біогеографії	2	1	4	Відвідування занять, опитування, тести, контрольні роботи
2	Біосфера, як середовище життя. Еволюція біосфери. Основні положення біосферної концепції.	2	1	6	
3	Фактори територіальної диференціації живої речовини біосфери.	4	2	2	

4	Хорологічна організація «живої речовини» біосфери. Біоценозтичне, біофілотичне, біогеографічне районування та їх місце в сучасних науково-прикладних дослідженнях	2		2	
5	Біофілотичні царства та області суші.	2	2	4	
Модульна контрольна робота №1. Теоретико-методичні засади біогеографії.				2	
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ №2 БІОФІЛОТИЧНІ, БІОЦЕНОТИЧНІ, БІОГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ «ЖИВОЇ РЕЧОВИНИ» БІОСФЕРИ.					
6.	Біоценотична організація біосфери. Характеристика основних біомів Землі.	2	2	6	Відвідування занять, опитування, тести, контрольні роботи
7.	Біогеографія островів	2		4	
8.	Біогеографія Світового океану	1	1	6	
9.	Біогеографія континентальних водойм	1		4	
10.	Біогеографія України	4	2	8	
11.	Антропогенні зміни та проблеми збереження й відтворення біорізноманіття	2	1	4	
Модульна контрольна робота №2 Біофілотичні, біоценотичні, біогеографічні особливості організації «живої речовини» біосфери.				2	
Всього		24	12	52	

Загальний обсяг **90 год.**, в тому числі:
 лекцій – **24 год.**; практичні заняття – **12 год.**,
 самостійна робота – **52 год.**
 консультації – **2 год**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

основна:

1. Bilous L. (2017) Ecoregion as an object of cross-border and regional planning of biodiversity protection systems. Visnyk Kyivskogo nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka GEOGRAFIYA [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Geography], 3-4 (68-69), 30-34 (in Ukrainian, abstr. in English).
2. Биogeография: Учеб.для студ.вузов / Г.М.Абдурахманов, Д.А.Криволицкий, Е.Г.Мяло, Г.Н.Огереева. – М.:Издательский центр «Академия», 2003. – 480с.
3. Воронов А.Г. Биogeография с основами экологии. – 2-е изд. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 264 с.
4. Воронов А. Г., Дроздов Н.Н., Криволицкий Д.А., Мяло Е.Г. Биogeография с основами экологии: Учебник. – М.: ИКЦ «Академия», 2003. – 408с.: ил.
5. Воронов А. Г., Дроздов Н. Н., Мяло Е. Г. Биogeография мира. - М., «Высшая школа», 1985.
6. Второв П.П., Дроздов Н.Н. Биogeография: Учеб. Для студ. Высш. Учеб. заведений. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 304с.

7. Гродзинський Д.М.. Біогеографічні аспекти рослинного і тваринного світу України. Київський географічний щорічник. – Випуск 1. – 2002. – С.7-31.
8. Киселев В.Н. Биogeография с основами экологии: Учеб. Пособие. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 352 с.
9. Кукурудза С.І. Біогеографія: Підручник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 504 с.
10. Мордкович В.Г. Основы биогеографии. М.: Товарищество научных изданий КМК, 2005. – 236с.
11. Поліщук В., Багнюк В. Біогеографічне районування України // Розбудова екомережі України. – К., 1999. – С. 37-42.
12. Удра І.Х. Біогеографічне районування території України // Укр. геогр. журн.. – 1997. - №4.
13. Удра І.Х., Пащенко В.М. К методологии биогеографического районирования // География и природные ресурсы. – 1991. - №2.
14. Шеляг-Сосонко Ю.Р. Головні риси екомережі України //Розбудова екомережі України – К.: Програма розвитку ООН. Проект «Екомережі», 1999. – 272с.

додаткова:

15. Брем А. Життя тварин. – Х.: Видавничий дім «ШКОЛА», 2004. – 712с.
16. Брем А. Життя рослин. – Х.: Видавничий дім «ШКОЛА», 2004. – 815с.
17. Войткевич Г.В., Вронский В.В. Основы учения о биосфере. – М.: Просвещение, 1989. – 160 с.
18. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. М., 1989.
19. Визначник рослин УРСР, 1950 р., 927с.
20. Географічна енциклопедія України: в 3-х т./ Редкол.: ...Маринич О.М. (відп. ред.) та ін. – К.: “Українська енциклопедія” ім. М.П. Бажана, 1989 – 1993 рр.
21. Григора І.М., Якубенко Б.Є. Польовий практикум з ботаніки: Навчальний посібник – К.: Арістей, 2005. – 256с.
22. Гришко-Богменко Б.К., Морозюк С.С., Мороз І.В. та ін. Географія рослин з основами ботаніки. – К., Вища школа, 1991.
23. Гродзинський М.Д. Основы ландшафтной экологии. – Київ: Либідь, 1993. – 224с.
24. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія. У 2-х т. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005.
25. Дідух Я.П. Плюта П.Г. Фітоіндикація екологічних факторів. – К. Наук. думка, 1994. – 280с.
26. Казначеев В.П. Учение В.И. Вернадского о биосфере и ноосфере. Новосибирск, 1989.
27. Лаптев О.О. Екологія рослин з основами біогеоценології. – К.: Фітосоціоцентр, 2001. – 144с.
28. Лаптев О.О. Екологічна оптимізація біогеоценотичного покриву в сучасних урболандшафтах. – К.: Укр.екол.акад.наук, 1998. – 208с.
29. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 479с.
30. Мороз С.А. Історія Біосфери Землі: У 2 кн. Кн. 2: Геолого-палеонтологічний життєпис. Навчальний посібник. – К.: Заповіт, 1996. – 422 с.
31. Нечитайло В.А., Кучерява Л.Ф., Погребенник В.П. Систематика вищих рослин. Лабораторний практикум. – К.: Фітосоціоцентр, 2001. – 456 с.
32. Поліщук В., Багнюк В. Біогеографічне районування України // Розбудова екомережі України. – К., 1999. – С. 37-42.
33. Удра И.Ф. Расселение растений и вопросы палео- и биогеографии. – К.: Наук. думка, 1988. – 200с.

34. Чопик В.І., М'якушко Т.Я., Соломаха Т.Д. Гербарій. Історія, створення та функціонування. – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – 130с.

35. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Осыпчук В.В., Андриенко Т.А. Географія растительного покрива України. – К.: Наук. думка, 1982. – 288с.

36. Яришева Н.Ф. Основи природознавства: Природа України: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1995. – 335с.

інтернет-ресурси:

1. Інформаційна система природи Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eunis.eea.europa.eu/>

2. Типи оселищ Інформаційної система природи Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eunis.eea.europa.eu/habitats-code-browser.jsp?expand=level_G

3. Карта екорегіонів суші [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/maps/

4. Прісноводні екорегіони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wwf.panda.org/about_our_earth/about_freshwater/freshwater_ecoregions/

5. Морські екорегіони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about/habitat_types/selecting_marine_ecoregions/

6. Список екорегіонів пріоритетної охорони оселищного різноманіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldwildlife.org/publications/global-200>

7. Інформаційний контент сайту Міжнародного біогеографічного товариства, режим доступу - <https://www.biogeography.org/>